

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Н О Д У Н А В К А

№ 9.

У Суботу 26. Фебруара

1844.

ДУХЪ ВРЕМЕНА ПРЕДЪ СУ- ДОМЪ РАЗУМА.

НАРОДНОСТЪ И БЗЫКЪ.

(Изъ прилога къ Бечкомъ Зрителю.)

Како е то, да у наше време, кадъ су сви о общемъ свѣта грађанству, о свеобщемъ саюзу братскомъ, кои бы све народе ове землѣ у едно саставляти имао, пре некогъ юшъ времена међу найобичниѣ и найвећма разпространѣне идеѣ принадлежали, садъ се на еданъ путь међу поединимъ народима тако жестока борба за бззыкъ узпалила, као што на пр. међу Нѣмцима и Данцима, међу французкимъ и нѣмачкимъ Белгiянцима, и међу Мађарима и Славенима трае, — и како треба да мирный и незаузетый человекъ о овимъ борбама мысли и суди?

Ово нитанѣ буде ономадъ у дружтву изображены и мыслиѣ мужева предложено, кои су се обично о наметнимъ стварма разговарали, а не о дулама, цигарама, альцима и дѣвойкама, као што на жалость већна часть наши млады ветрогоня обичай има. Еданъ изъ дружтва покушао е овай задатакъ одъ прилике на слѣдѣнiй начинъ рѣшити:

Космополитизамъ илити общте грађанство свѣта изстроило се е; може быти да има юшъ по гдикои сиромашный филантропъ, кои четири вида своѣ собице као четири части свѣта сматра, и осимъ свога тврдогъ кнѣжгоиздателя и крчмара, кои неће више да му посуди, мало што одъ осталогъ бѣлогъ свѣта познае, да велдмъ такiй за себе живећи кнѣжнiй моляць о космополитизму саня; но сви паметни люди, кои су баръ едну часть наше земальске планете са отворенима очима и ушима, и здравымъ

чувствомъ прошли, добро знаду, куда бы ове съ почетка невинно-милостиве, но доциѣ опасне и безумне козмополите, кои бы све поравнати хтѣли, заедно са нѣновымъ патриархомъ Жан-Жакомъ (Русо) затворити требало. Ерѣ докъ су ови мыслили, да трагъ природе слѣдую, кои е све саздано, лица и народе, еднакомъ любовлю загрлила и устроила; докъ су они са крвавимъ рукама стубъ постоећегъ реда дрмали, мыслиѣи да се сва на свѣту нееднакомъ само овоме реду приписати има, пали су они у то едино пагубно заблудѣнѣ, да природу нису познавали, и да нису разумели и ѣнѣ поучителный гласъ. Та коме ние познато, ма да бы и найпростii селякъ быо, да е природа у своимъ производима безконечно многостручна, и различита, да е она изворъ одъ милиона различны вида и изгледа, кои су, покораваюћи се общтимъ непремѣнымъ основнымъ законима, сви изворный свой печатъ и образъ непремѣннѣи и неповрећенѣи крозь иляде година на себи задржали? А найобичнии разумъ мора и ползу и благодать ове у неизброене грани раздѣлѣне разновидности створены существа припознати; та помыслимо само и представимо себи свѣтъ, кои бы едина велика нѣва, безъ брегова и долина, безъ рѣка и езера быо, у комъ бы само едина шума растова или само едно билѣ кромширово растло, а кои бы сами лавови или сами магарци оживлявали, а едно философи и обратно сами дивльи Арапи обитавали, заиста бы се свакии съ драге вољѣ одрекао живота у такомъ свѣту! — Но ако е дакле ова разновидность существа основно правило у цѣломъ сазданю свѣта, то е заиста дужность свакогъ поединогъ створеня, природу свою разлику и особитость непромѣнити и утаманити, нити друго што хтѣти быти, него оно, што га е природа произвела, него на-

ЖУМБОРСКИ УСКОЦИ.

(Продуженіе)

Премда су населбине Ускочке разделъне на села (свега 71), но опетъ бы путникъ бадава тражіо у њи' онаки' села', каква су у суседа' њиовы'. Коє старыи обичай, коє и самъ положай места неда имъ да граде куће у реду и улицама. Свака родбина има за се свой кутъ, па є млого село тако растркано, да ниокуда неможешъ прегледати све куће, што подъ њѣга спадаю. И цркве стоє по већој части саме самцате на умкама; а куће — една — две у долу, друга на брду, една у густой шуми, друга опетъ гди надъ водопадомъ горскимъ. Има села' одъ три ил' четирь газде; и уобште на свако село долази по 100 душа': небы се ни могло поредка држати у тако рассутимъ селима, кадъ бы іошъ већа была.

Маєцке куће у Ускока' пограђене су одъ дрвета, гдигди и каменомъ подзидане само, — и покривене сламомъ. Плотова' и еведра' нема у Ускока; зашто нема одъ кога ограђивати свога комада землѣ, ни свогъ двора. Ако гди стоє две — три кућице една до друге, те обычно све спадаю одной обителн. Предъ кућомъ свуд' наоколо расту дрва; мало далѣ є лея зелени, тамо амбаръ, ту кошара за овце, тамо њива, ту складъ дрва' навучены' изъ шуме. Како є могао, тако се и одржао човекъ у томъ краю, па се научіо и безъ велике раскоши подмиривати потребе земальске.

Ускоци живе у великима обителима, тако да често у одной кући можешъ видити више оженѣне браће или удаты' сестара'. У обадве регементе брон се до 600 кућа', на сваку дакле кућу долази одъ прилике по 11 люди'. Свака кућа има свогъ властитого патрона, кога свеца. Ако у одной кући има више жена', коє бы могле извршивати послове домаћице, онда се обычно ти послови даю найстаріой и найвештіой, па она уређує и располаже свима женскимъ радњима.

Њиве су жалостне, камените, да често єд-ва само за крумпире валяду, а уошште и' є и мало; на єдну кућу долази по 7 десетиня*), (свега близу 4500 десетиня' њива' и градина'). У осталомъ Ускокѣ є задоволянъ и съ крумпиромъ, кадъ леба нема, па и немари толико за

противъ свою особеность и своя прирођена свойства вѣрно и благодарно сачувати и задржати. — Та и у границама ове особитости има опетъ неизказано многе постепености, коє све поєдино суштество прођи може, безъ да зато свою природну свойственость одбаџи. Но како суштество преко ове границе свое особитости прекорачи, и у кругъ други суштества прелазити почне, занста га свакии коракъ ближе води къ неправоности и погрѣшности. Тако на пр. човекъ може быти добаръ и зао, паметанъ и малоуманъ, богатъ и сирома, лєпъ или ружанъ и т. д., безъ да зато престане быти човекъ; но како бы человекъ свое разликуюће и особите знаке одбаџіо, и како бы, као што Жанъ - Жакъ, да бы се право блаженство постићи могло, чинити предлаже, престао говорити, почео по шумама четвороножке скитати се, и жиръ и коренѣ ести, и тиме подобна чинити, одма бы престао правый человекъ быти, ербо бы се одъ човечности къ звѣрности удаліо, и слѣдователно къ звѣри шумской причислити морао; — а ова звѣрадь занста мало бы добре волю показала, њѣга као себи равна сматрати и у дружтво примити.

Одгудъ слѣдує, да свако поєдино суштество вѣрно треба да се држи свое особитости, ако неће само себе да изгуби и упропасти. Простъ народъ човеческий одъ вѣка є о истини овой быо увѣренъ, и зато є мудрость њѣгова о овомъ случаю положила правило у ове пословице: „Што є Богъ саставіо, то человекъ некъ нераздвая;“ исто тако праведно є ово изреченѣ и кадъ се обрати: „Што є Богъ разставіо, то человекъ некъ несоставля.“ Я мыслимъ да наши поштєни грађани и селяци нису много одъ козмополитизма илити общтегъ грађанства примѣтили, нити пакъ сами чувствовали, кадъ іймъ є велика армада, коя є изъ землѣ произишла, у коіой се козмополитизамъ учи, њиовє куће надъ главама спалила, и њиовє плодомъ избилне њиве и баште предъ очима опустошила. — Ово природно чувство свойственности садъ се снажно напротивъ наметнутогъ му козмополитизма подижє, и своя противъ овога бранити починѣ. Оно противоставля непознатома идеалу козмополитизма илити общтегъ свѣтограђанства нешто одъ вѣкова суштествуєће, и данасъ постоеће, и у самой природи и првоѣжньому поредку ствари основано, а то є и народность. —

(Продуженіє слѣдує.)

*) Єдна десятвина руска ила 2500. сажѣва'.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нѣву, колико за овце. Преко лета и ѿсени приправя имъ ране за зиму, а чимъ пролеће сине, пушта и' у горе, те га нема съ нѣма заедно по читаве месеце, и невраћа се кући ни по самъ лебаць, већ се рани сиромъ, млекомъ, дивљачи, гљивама, трпеливо подносећи и кишу и припеку. Овце су главно богатство Ускока. Нѣма се рани, нѣиовомъ кожомъ и вуномъ одева; нѣи дае за лебъ, съ нѣи збира новце за црне дане. Ускокъ нестара се да му е врта оваца ленша, већ само мысли како ће и' много стећи, на гдикое породице имаю читава стада одъ свои' 200 и више комада'. Къ издржаваню оваца' добро помажу млоге ливаде (5000 дес.) и паше. Међу тимъ каогодъ што се Ускоци, кадъ су одъ службе слободни, баве найвише съ овцама, а понешто и съ ловомъ по големимъ шумама (16000 дес.), уколико имъ власть допушта, или и съ виноградима (кои 450 дес. заузимаю), у колико допушта природа, — тако имъ и жене занимаю се са тканѣмъ платна, сукна, и разне полувунене преће, и заиста се могу поносити ако не са финономъ свои' послова', а оно баръ ячиномъ, чистотомъ и краснимъ изгледомъ. Оне милую ясне бое и шарене, па се труде да фарбанѣмъ даду веселость предиву, — те су вештину ту до самога савршенства довели, служећи се на то свимъ цвећемъ и травама, штогодъ у бедной својой земљи налазе. Ускокъ носи кратакъ сукнений плаветанъ гуњ, «кеневакъ»; «необлачи га на рукаве, већ га огрће само. Подъ нѣимъ има узане, бугарске, или, као што обычно зовемо, мађарске чавшире (лаче) на кашць, са вез-нимъ спреда прорезима, подпасане широкимъ кожнимъ пасомъ; и белу сукнену доламу съ многимъ пуцама, безъ рукава'. Кошуля съ широкимъ рукавима, у неки извезена плаветномъ и црвеномъ свиломъ; а у неки везену кошулю носе само младоженѣ. На ногама има Ускокъ постоле (они зову и' местве), или кожне опанке; на глави носи широкъ шеширъ (крилякъ), а млоги и округлу црвену капицу, и то се зове капца. Зими кодъ неки су се јошъ задржале у обычаю халъ, илити дуги и широки црвени гуњви. Бркови су преко потребитый украсъ Ускока; едни пуштаю и косу, а други (премда све реће и реће) — особито оцеви оженѣны' сынова' и браду, која е одпре была общтый украсъ свакога оженѣногъ Ускока. — Главно одело женскиня — есте кошуля, бела, дугачка, по огрлицы, недрима, рукавима и целимъ скутима, црвенимъ и плаветнымъ „везомъ ве-

зена;“ тако исто мора бити и марама за вратъ, што зову коларде. На ногама носе шарене или црвене чарапе (лачице), а на нѣи' постоле или опанке. Девойке не носе ништа више преко тогъ, осимъ што на кишовитомъ времену огрћу ма што, место кабанице ил' гуњя (и то зову одећа). По струку пашу црвень тканъ поясъ преко кошуль, држећи за нѣимъ бритву, а неке подъ поясъ пашу и кратку прегачу (препртъ), или и две, едну спреда а другу одострагъ. Косе плету у еданъ курюкъ, приплетавши му натрагъ и двз мала курючића, што одъ слепы очію иду; те га иските на краю уплеткомъ одъ пантлика' и различны' металички' и порцулански' фигура'. Привезую око главе малинску широку пантлику, задеваюћи за ню цвеће; а јошъ више носе малинску капицу (капу), извезену сребромъ и шљокама, или обложену первазомъ и новцима. Жене повезую се већомъ беломъ марамомъ (преметача, пећа), чипкама обшивеномъ; преметачу више пута обмотаю око целе главе, до подъ самый подбрадакъ; а на два се курюка чешляю, па и' иските уплетцима, и пусте напредъ да висе низъ рамена и груди. Оне носе такође и прегаче, шарене, вунене, оддоле широкимъ ројтама обшивена, а горе на грудима наликъ на саме сукнене боядисане окрайке (ризе), — и пашу се широкимъ пасомъ. Одозго облаче, особито кадъ иду у цркву, зубунаць, альнну дугачку угаситоплаву одъ сукна, извезену ил плаветнымъ или црвенимъ гайтаномъ, и алватно сашивену, безъ рукава'.

(Конаць сѣдуд.)

КРИТИЧЕСКІЙ ПРЕГЛЕДЪ СТИХОТВОР- НЫ ПРОИЗВОДА Г. ВУКАШИНА

РАДИШИЊА.

(Продуженіе.)

У I. части Голубице на стр. 192 налази се „Крепка Молитва,“ изъ кое се види, како се стихотвораць ватрено (!) Богу молити може. Сва се молитва у нѣколико рѣчій састои: „Боже благій“ и „дакле Боже све ти с' може.“ Све остало ништа друго у себи незаклучава, до страшный (!?) описъ главоболъ Пайне, којою браћа не могу лека да нађу, облагаюћи му главу съ коекаквымъ травульинама и ладномъ водомъ:

„Браћа сложно
Вежу можно

Вилѣ, траве
Око главе.
Паи болаиъ
И неволияиъ
Опетъ егой
Вонъ се бров! —
Теку реке....
Несе леке;
Водомъ прену
Главу врону,
Изъ пѣ буду
Да изсуну.“

Као што се изъ наслова види, предметъ е овај само поводомъ стихотворцу служю, да топла и жарка чувства, односѣна се на страдаюћий предметъ свой, чувства побожности чисте и на Бога положене блага надежде изліе, да у читателѣма подобна чувства побуди. Но одъ свега овога ни трага ни гласа! Видећи да сви лекови ништа болномъ Паи непомажу, обраћа се свемогућству Бога съ молбомъ, не да га онъ излечи, већ да му усади крыла, те да се у Антикиру еллеборомъ лечи:

„Дакле Боже
Све ти с' може,
Сади тила
Паи крыла,
Нек' у стыру
Антикиру
Живо брза,
Па да трза
Елборъ витый
Лековитый
Больи својой
Тузи мојой.“

Шта е стихотворцу повода дало, да празне ове рѣчи „крепкомъ молитвомъ“ назове, то ће онъ болѣ одъ свакогъ читателя знати, будући исте на молитву какву ни помислити не даю. Рѣчи стихотворцу неслуже само за изражаваиъ мысли, но и чувства свои; познато е пакъ, да се жалостна и озбиљна чувства са лакимъ и еднакимъ теченѣмъ тонова у рѣчма неслажу. Како се жалость у стесняваюћимъ се прима загушљивымъ и прекидаюћимъ гласомъ, или побожность у мавстетическомъ подизаю и спуштано гласа изьялюе, онако се и одъ вештогъ стихотворца, као душевногъ живописца, у стиху изражаваю.*) Г. Радишићъ,

*) Der kluge Dichter wählt diejenige Versart, welche sich vorzüglich zu seinem Stoffe, zu seinem Charakter, und zu dem Gange der Leidenschaften schickt.

Г. Г. Hoffstätter.

мѣсто да насъ вештымъ изборомъ стиха и пунымъ чувства изражаваиѣмъ разжали, мѣсто да побожность топлымъ, смиреннымъ и вѣре пунымъ чувствама чисту и выспрену любовь къ Богу у нама побуди: онъ намъ ову већма загушуе и на смей насъ дражи. Ко се о овомъ самымъ дѣломъ увѣрити жели, нека само стихове наведене брзо прочита и добро на тонове пази, пакъ ће му само уво довольногъ о томъ сведочанства дати. Свакић ће, пазљиво читаюћи, пре помислити, да е ово подскочица каква, него молитва.

Оваква е пѣсма нѣгова „Весна майка, ружа ћерка“ у II. час. Гол. на стр. 138., у којој се описуе, како е Весна съ Фебомъ затруднила и ружу ћерку родила, како су е Богови на небу обдарили, којомъ е приликомъ небо миромъ капало, и како е збогъ заоставшегъ мира у ружи, ова свакомъ драга постала:

„Бози ни сви се стекли
Небу капат' муромъ рекли;
Муръ у ружи остаде,
Драга свакомъ постаде.“

(Конацъ слѣдуе.)

ПИСМА ЗНАМЕНИТЫ СРБА.

*Драгій сыновче, Господинъ Чокрляиъ,
Здравствуйте!*

Предао ми е Господинъ Терлаић Вашъ листъ, и драго ми е да здравствуете, и я јоште фала Богу! здравствуемъ. За младага, што бы радъ доћи учити се, трошагъ стои, како се мысли одевати и ранити, но нека бы было найумѣреніе, потреба му е 500 ф. на годину найманъ. За штампу на Влашки преведены басна метите на табакъ на добромъ папиру найманъ по 16 ф., колико табака буде. Каква су ова слова крупна, мыслимъ да ће быти екземпляръ одъ 40 табака или више. Дакле слободно можете есцити 800 ф. за одну хиляду екземплара. Желећи вамъ свако добро, остаемъ

У Бечу 14 Новембра 1793. Вашъ

Доситей Обрадовићъ.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственой Книгопечатни у Београду.